

Тема 3. Основні принципи та завдання комплексної системи захисту підприємства

План

1. Безпека підприємства: заходи загального забезпечення.
2. Застосування в охоронній діяльності заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та використання службових собак.
3. Досвід діяльності приватних охоронних структур зарубіжних країн щодо забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності.

Перелік ключових термінів і понять з теми: безпека підприємства, охоронна діяльність, режимні заходи, фізична охорона, технічні засоби захисту, попереджувально-профілактичні заходи.

1. Безпека підприємства: заходи загального забезпечення

Безпека підприємства – це стан його стійкої дії, при якому реалізуються його програми, забезпечується прибуток і захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників. Безпека підприємства повинна забезпечуватися за такими напрямками:

- економічна безпека, включаючи комерційну;
- науково-технічна безпека;
- фізична безпека;
- соціальна безпека.

Заходи забезпечення безпеки підприємства можна розділити на дві групи:

1) Заходи загального забезпечення безпечної діяльності і функціонування підприємства (державно-правові, адміністративні, заходи, що здійснюються службою безпеки підприємства (надалі - СБП).

2) Заходи, направлені безпосередньо на боротьбу із ворожою діяльністю конкурентів.

Заходи, що реалізуються СБП включають:

- **режимні заходи** (покликані не допустити нанесення збитку підприємству з боку конкурентів. Для цього на об'єктах вводяться різні режими безпеки; розробляються інструкції і положення, які регламентують поведінку працівників і забезпечують захист комерційних інтересів підприємства. Такими документами можуть бути: положення щодо забезпечення безпеки об'єктів, інструкція, що регламентує перебування працівників на своїх робочих місцях, їх пересування територією, а також контакти між собою; інструкція, що регламентує контакти з представниками інших підприємств; інструкція по роботі з конфіденційною інформацією тощо);

- **фізичну охорону** (охорона території і будівель шляхом їх огороження, встановлення сигналізації, захисту дверей, воріт, вікон, встановлення

зовнішніх і внутрішніх постів, захисту окремих приміщень за допомогою встановлення металевих дверей, ґрат, охоронної сигналізації тощо);

- **технічні засоби захисту** (покликані обмежити можливості отримання інформації про об'єкт структурами економічної розвідки, організованої злочинності і окремими особами. Особливу увагу слід надавати захисту комп'ютерної інформації);

- **попереджувально-профілактичну роботу** (включає вивчення морально-психологічного клімату на підприємстві, виховання у працівників морально-психологічних якостей, що забезпечують дотримання ними вимог безпеки, відчуття відданості фірмі, здійснення профілактики негативних процесів).

2. Застосування в охоронній діяльності заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та використання службових собак

Законом України "Про охоронну діяльність" визначено, що суб'єкти охоронної діяльності, спеціалізовані охоронні підрозділи можуть у встановленому законодавством порядку, відповідно до переліку, що передбачений постановою КМУ від 11.02.2013 року № 97, набувати право власності на спеціальні засоби, а також пістолети, револьвери, патрони до яких споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії.

Під час здійснення охоронної діяльності персонал охорони має право застосовувати до осіб, які посягають на об'єкт охорони, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в особливих випадках, якщо інші заходи не привели до припинення посягання або до виконання особою законної вимоги персоналу охорони, у разі:

- 1) захисту себе або іншої особи від нападу, що становить загрозу життю та здоров'ю або майну;
- 2) запобігання незаконній спробі насильницьким шляхом заволодіти спеціальними засобами;
- 3) необхідності затримати правопорушника, який незаконно проник на об'єкт, що охороняється, або який вчиняє інші протиправні дії та чинить опір;
- 4) знешкодження тварини, що загрожує життю та здоров'ю персоналу охорони або інших осіб.

Затримання особи персоналом охорони не є адміністративним затриманням. Затримана особа негайно передається органу Національної поліції за місцем вчинення правопорушення. Застосовувати заходи фізичного впливу та спеціальні засоби дозволяється тільки після попередження голосом і жестами про намір їх застосування.

Заходи фізичного впливу та спеціальні засоби можуть застосовуватися без попередження у разі:

- 1) раптового нападу;

2) нападу чи опору з використанням зброї або предметів, що становлять загрозу життю та здоров'ю особи, або з використанням механічних транспортних засобів.

Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням ситуації, що склалася, характеру правопорушення та особи правопорушника.

Забороняється застосовувати заходи фізичного впливу та спеціальні засоби проти жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх осіб, а також проти осіб, які відповідно до законодавства є носіями спеціального статусу недоторканності, крім випадків учинення ними нападу, що становить загрозу життю та здоров'ю фізичних осіб, персоналу охорони, або збройного нападу чи збройного опору.

У разі якщо неможливо уникнути застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів, їх застосування має здійснюватися в межах правомірності з дотриманням умов і обставин, які виключають злочинність діяння, і повинно обмежуватися заподіянням мінімальної шкоди здоров'ю особи чи інших негативних наслідків. У разі заподіяння такої шкоди персонал охорони повинен негайно викликати швидку медичну допомогу та надати першу долікарську допомогу потерпілим.

Персоналу охорони забороняється застосовувати спеціальні засоби в місцях значного скупчення людей, якщо це може призвести до заподіяння шкоди життю та здоров'ю сторонніх осіб, крім випадків самооборони (самозахисту).

Про всі факти припинення правопорушення стосовно персоналу охорони, майна або фізичних осіб, які охороняються, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, використання службових собак персонал охорони зобов'язаний негайно в усній або письмовій формі повідомити свого безпосереднього керівника і територіальний орган Національної поліції, а в разі нанесення тілесних ушкоджень правопорушнику - негайно викликати швидку медичну допомогу.

У разі виявлення ознак кримінального правопорушення персонал охорони зобов'язаний до прибуття працівників правоохоронних органів вжити всіх можливих заходів для охорони місця події та збереження слідів кримінального правопорушення, виявлення очевидців і фіксації їхніх персональних даних. Після прибуття працівників правоохоронних органів персонал охорони зобов'язаний діяти за їх вказівкою.

Персонал охорони під час і в місцях виконання заходів охорони має право використовувати службових собак, які пройшли у встановленому порядку відповідний курс дресирування, визнані придатними для службового використання та мають ветеринарний паспорт, винятково для виявлення:

- 1) проникнень (спроб проникнень) на об'єкти, що охороняються;
- 2) осіб, які незаконно перебувають на об'єктах, що охороняються.

Забороняється використання службових собак в охоронній діяльності без наявності провідника собаки в громадських і загальнодоступних місцях.

При цьому собаки мають бути на повідку та стосовно них мають дотримуватися установлені ветеринарні правила. На закритих територіях, де відсутні люди, дозволяється тримати собак без прив'язі, якщо на видних місцях розміщені чіткі та розбірливі попереджувальні написи про охорону об'єкта за допомогою службових собак. При цьому за ними повинен забезпечуватися постійний контроль з боку персоналу охорони.

3. Досвід діяльності приватних охоронних структур зарубіжних країн щодо забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності

У ст.1 Закону Російської Федерації «Про приватну детективну та охоронну діяльність у Російській Федерації» зазначено: «Цим Законом приватна детективна та охоронна діяльність визначається як надання на платних договірних засадах послуг фізичним та юридичним особам підприємствами, які мають спеціальний дозвіл (ліцензію) органів внутрішніх справ, з метою захисту законних прав та інтересів своїх клієнтів. На громадян, які здійснюють приватну детективну та охоронну діяльність, дія законів, які визначають правовий статус працівників правоохоронних органів, не поширюється. Громадяни, що займаються приватною детективною та охоронною діяльністю, не мають права здійснювати будь-які оперативно-розшукові заходи, віднесені законом до виключної компетенції органів дізнання». В діяльності детективних та охоронних структур реалізується принцип диспозитивності, відповідно до якого громадяни та юридичні особи здійснюють належні їм цивільні права самостійно. Для суб'єктів підприємництва, на відміну від правоохоронних органів, не встановлено обов'язок по захисту прав невизначеного кола осіб. Легальною ознакою цього виду підприємницької діяльності є договірні відносини між її суб'єктом та замовником послуг. Тільки за наявності договору між клієнтом та охоронною або детективною організацією виникають цивільно-правові зобов'язання з охорони прав конкретного клієнта і тільки в обсязі, що визначений договором.

Також існує сформована практика діяльності приватних охоронно-детективних підприємств, тенденції її розвитку в умовах формування ринкових відносин дають змогу визначити такий перелік основних охоронних послуг і дій, спрямованих на зміцнення економічної безпеки в РФ:

- фізична охорона об'єктів і приватних осіб з використанням сучасних технічних засобів, вогнепальної зброї і спецзасобів;
- забезпечення безпеки об'єктів і приватних осіб з використанням програмно-технічних комплексів захисту інформаційних систем;
- забезпечення інформаційної безпеки недержавних суб'єктів економічних відносин;
- інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницького ризику і захист комерційної таємниці;

- надання консультацій керівниками попередньо створюваних підприємств і комерційних організацій з питань комплексної безпеки у формі розробки практичних рекомендацій;
- забезпечення безпеки комерційних об'єктів міської інфраструктури;
- участь у забезпеченні безпеки держпідприємств, міжнародних комерційних виставок, конгресів, симпозіумів, творчих фестивалів тощо;
- спільне з патрульно-постовою службою органів внутрішніх справ патрулювання в районах міста (за місцем реєстрації охоронного підприємства);
- забезпечення порядку в місцях проведення масових культурно-спортивних і видовищних заходів.

У Великобританії та Сполучених Штатах є законодавчі обмеження для використання відеоспостереження на виробництві, на відміну від законів Австрії, Німеччини, Норвегії та Швеції, відповідно до яких роботодавець зобов'язаний дійти згоди з працівниками у цих питаннях.

Роботодавці можуть аналізувати роботу комп'ютера і клавіатури, спостерігати за допомогою відеокамер, використовувати обладнання для стеження та контролю за діями осіб, ініціювати проведення різного роду аналізів, щоб виявити вживання наркотиків чи психотропних речовин. Засоби, що використовуються для контролю за працівниками, є надзвичайно потужними. Вони можуть аналізувати «ключові елементи» для визначення, чи ефективно працівники використовують свій час між телефонними розмовами. Навіть на робочих місцях, які займають висококваліфіковані спеціалісти у галузі інформаційних технологій, керівники вимагають права на стеження за кожною деталлю роботи працівників.

Сучасні адміністратори мереж можуть допитувати комп'ютери, щоб визначити, яке програмне забезпечення використовується, наскільки часто і для чого. Всебічне стеження з метою ревізії дозволяє менеджерам скласти образ кожного користувача і робити огляд того, як працівники взаємодіють із своїми машинами. Програмне забезпечення надає також менеджерам можливість повного централізованого контролю за програмним забезпеченням кожного персонального комп'ютера. Менеджер може на відстані змінювати або припиняти роботу програм на будь-якій машині. Такі технології поширюють свою дію на всі аспекти життя працівників. Мініатюрні камери контролюють поведінку. «Розумні» ідентифікаційні значки стежать за пересуванням працівників навколо будівлі.

Практично в усіх інших країнах світу діяльність охоронних організацій регулюється законодавством. Слід зазначити добре налагоджену взаємодію між поліцією і приватними охоронними підприємствами.

В адміністративній діяльності поліції країн Європейського Союзу виділяються дві взаємнопротилежні тенденції: по-перше, у державах-членах Європейського Союзу приватні охоронні структури знаходяться під пильним адміністративним державним контролем, наприклад, у Польщі на поліцію, згідно з Законом «Про Національну поліцію» покладений обов'язок контролювати муніципальну й міську охорону, а також приватні охоронні

агентства; по-друге, одночасно виконавча (муніципальна) влада пропонує їм широкий спектр соціальної взаємодії та відіграє важливу роль у забезпеченні функціонування та розвитку професійних охоронних структур. У Німеччині

взаємодія офіційно закріплена у вигляді адміністративного договору між МВС ФРН та асоціаціями приватних охоронних структур, «Декларація про принципи взаємодії між поліцією і приватними охоронними підприємствами». В ній визначається, що забезпечення громадської безпеки і порядку є обов'язком держави та особливо поліції.

ФРН, наприклад, для забезпечення належного рівня громадської безпеки в місті Бремені, Німецька Федеральна асоціація приватних охоронних підприємств і поліція міста Бремена уклали договір про співробітництво, що дозволило значно покращити оперативність надання інформації в поліцію з питань скоєння протиправних вчинків та вжиття відповідних заходів. Так, визначено, що правопорушення можуть прискатися силами працівників охоронних структур, але, як правило, це взаємна праця охоронних підприємств та поліції.